

Наголос – душа слова

*Поставиш наголос незвично –
І вже міняються слова.
Так форма вислову нова
Міня семантику магічно
(Олекса Різників, одеський письменник).*

Правильне наголошування слів створює красу рідної мови, її музичну витонченість і легкість. Наголос живе у слові, окрилює його мелодію, надає слову неповторності.

Наголос(словесний) – звукове виокремлення в слові одного зі складів завдяки посиленню м'язової напруги.

Наголос в українській мові вільний, він не закріплений в усіх словах за тим самим місцем. Наголос може в різних словах падати і на п'ятий, і на шостий, і на сьомий, і на інші склади: радіоамАтор, переқваліфікОувати. Наприклад, у слові *радіогідрометеорологІчний* наголос падає на 11 склад.

Є мови, де наголос закріплюється за певним місцем у слові. У чеській мові наголошеним є перший склад, у польській – передостанній, у французькій – останній.

Другу типову властивість українського наголосу становить нерухомість і рухомість. Нерухомий наголос буває тоді, коли не змінюється його місце при творенні граматичних форм (*кІмната, кІмнаті, кІмнати...*). Рухомий наголос пересувається при словозміні із одного місця на інше: *кнІжка – книжкИ, писАти – пишУ*.

В українській мові є слова, які розрізняються тільки наголосом: *зАмок – замОк, мУзика – музИка, Обід – обІд*.

Є слова, які мають паралельне наголошування: *веснЯний- весняНий, волошкОвий – волОшковий, калИновий – калинОвий*.

Крім звичайного наголошення існують ще такі наголоси: логічний або смисловий (виділення важливого слова підсилювальною інформацією); фразовий (виділенням окремого слова підкреслюється завершеність висловлювання й спонукає слухача до реакції); емпатичний (слово виділяється подовженням наголошеного голосного й надає різних емоційних відтінків).

Деякі слова мають подвійний наголос:

бАйду́же – байдУ́же, весня́ний – весня́ний, доповідАч – доповідАч, завждИ – завждИ, договОру – договОру, корисний – корисний, маБу́ть – маБу́ть, м'Язовий, м'язОвий, нашивка – нашивка, наТрос – наТрос, помилка – помилка, прОстий – прОстий, первісний – первісний, та́кож – та́кож.

Закономірності наголошування:

1. Числівники на -на́дцять: *одинА́дцять, чотирна́дцять*
2. Слова з -ме́тр: *кіломе́тр, дециме́тр*
3. Слова з -краті́я: *бюрократі́я, демократі́я*
4. Слова з -лог: *моноло́г, діало́г, катало́г*
5. Слова з -писний: *літописний, правописний*
6. Інфінітив на -ти: *навестИ, піднесИ, відвезИ, везИ, кластИ, нестИ*
7. *котри́й, котра́, котри́, котре́*
8. *Украї́на, украї́нський, украї́нець, украї́нка*
9. Займенники мого, твого, свого: *могО́, твогО́, свогО́, але до мОго́, від свОго́*
10. Більшість віддієслівних іменників середнього роду на -ання, у яких більше двох складів: *навчА́ння, завдА́ння, читА́ння, але обля́днання, бля́гання, ко́взання.*

Змінюється значення слова:

масла – масла, батьків – батьків, доро́га – доро́га, заво́дь – заво́дь, бло́к – бло́к, го́ри – го́ри.

Наголошуймо правильно:

абико́ли, абия́к, ана́лог, ане́ксія, ано́нім, босо́ніж, віч-на-ві́ч, всьогО́-на-всьогО́, відступ, допі́зна, завидна, заново́, зате́пла, здавна́, зда́леку, зви́чайне́нький, зо́всім, зо́зла, начисто́, новина́, оди́н в оди́н, оцет, обо́ба, плечови́й, позаторі́к, подруга́, по-новО́му, попереду́, посере́дині, по-тво́єму, рівне́нький, розумне́нький, стра́шний, сьорбну́, чимале́нький.

Запам'ятай наголошені склади:

I склад: ва́ги, ви́падок, вче́ння, до́нька, ко́лія, ко́сий, по́смішка, ри́нковийЮ́, ра́зом, спи́на, фо́рзац, Ялови́чина;

II склад: а́бо, а́дже, а́рахіс, ви́звольний, ві́тчим, всере́дині, допі́зна, житло́, мере́жа, позаторі́к, промі́жок, сере́дина, тризуб, це́мент, ці́нник, чо́рнослив;

III склад: бюлетЕнь, гастронОмія, горошИна, двоскладОвий, докумЕнт, запитАння, каталОг, псевдонІМ, течіЯ, урочИстий;

IV склад: безготівкОвий, дешевинА, нафтопровІд, сирокочЕний, щодобовИй.

Бажаємо успіхів у вивченні та вдосконаленні української мови, виробленню мовної стійкості у робочому й повсякденному спілкуванні.

Сподіваємося, що матеріали цього онлайн- журналу допоможуть Вам у цьому.

Нагадуймо мовні обов'язки:

- Розмовляй рідною мовою – своєю і свого народу: скрізь, де її розуміють, з усіма, хто її розуміє. Не поступайся своїми мовними правами заради вигоди, привілеїв, лукавої похвали – це зрада свого народу.
- Ставлення до рідної мови має бути таким, як до рідної матері: її люблять не за якість принади чи вигоди, а за те, що вона – мати.
- Допомагай кожному, хто хоче вивчити українську мову.

Наголос – душа слова

Підготувала:

вчитель української мови та літератури

Одеського ліцею № 65

Дима Інна Георгіївна

Що таке наголос?

Наголос — це особливе виділення одного зі складів у слові за допомогою більшої сили, тривалості та виразності голосу. Це явище надає українській мові її унікального звучання та ритму.

- *В українській мові наголос надає складу особливого звучання, роблячи його більш помітним.*
- *Графічно наголос позначається діакритичним знаком (акутом) над голосною. Наприклад: **ма́ма**.*

Види наголосу в українській мові

1

Вільний наголос

Може падати на будь-який склад у слові, що робить його позицію непередбачуваною. Приклади: *а́збука — абéтка — а́лфа́віт.*

2

Рухомий наголос

Змінює свою позицію у різних граматичних формах того самого слова. Наприклад: *се́ло — сі́л, по́ле — по́ля.*

3

Постійний наголос

Залишається на одному й тому ж складі у всіх формах слова. Наприклад: *фа́брика — фа́брику.*

Функції наголосу: зміст і розрізнення

Розрізнення значення

Наголос є потужним засобом розрізнення слів, які пишуться однаково, але мають різне значення. Наприклад: **за́мок** (архітектурна споруда) — **замо́к** (пристрій).

Логічний наголос

Виділяє найважливіші слова у реченні, змінюючи його смисл. Це дозволяє передавати різні відтінки емоцій та намірів мовця.

Вплив на граматичні форми

Правильне наголошування допомагає розрізняти граматичні форми слова. Наприклад: **прі́клад** (зразок) — **прикля́д** (обчислення).

Основні правила наголошування іменників

- **Множина іменників:** Більшість іменників у множині мають наголос на закінченні: *батьки́, огірки́*.
- **Суфікс -ання:** Іменники із суфіксом *-ання* часто наголошуються на ньому: *чита́ння, завда́ння*. Але є винятки: *бі́гання, не́хтування*.
- **Іншомовні складні іменники на -метр:** *сантиме́тр, кіломе́тр* (Але: у назвах приладів наголос падає на першу частину: *баро́метр, термо́метр*)

Наголос у прикметниках і дієсловах

Прикметники

Двоскладові прикметники зазвичай наголошуються на другому складі:
тонкі́й, нові́й.

Зменшувально-пестливі суфікси

Суфікс *-еньк-* завжди наголошений:
мале́нький, гарне́нький.

Дієслова

Часто мають наголос на останньому складі: *не́сті, везти́.*

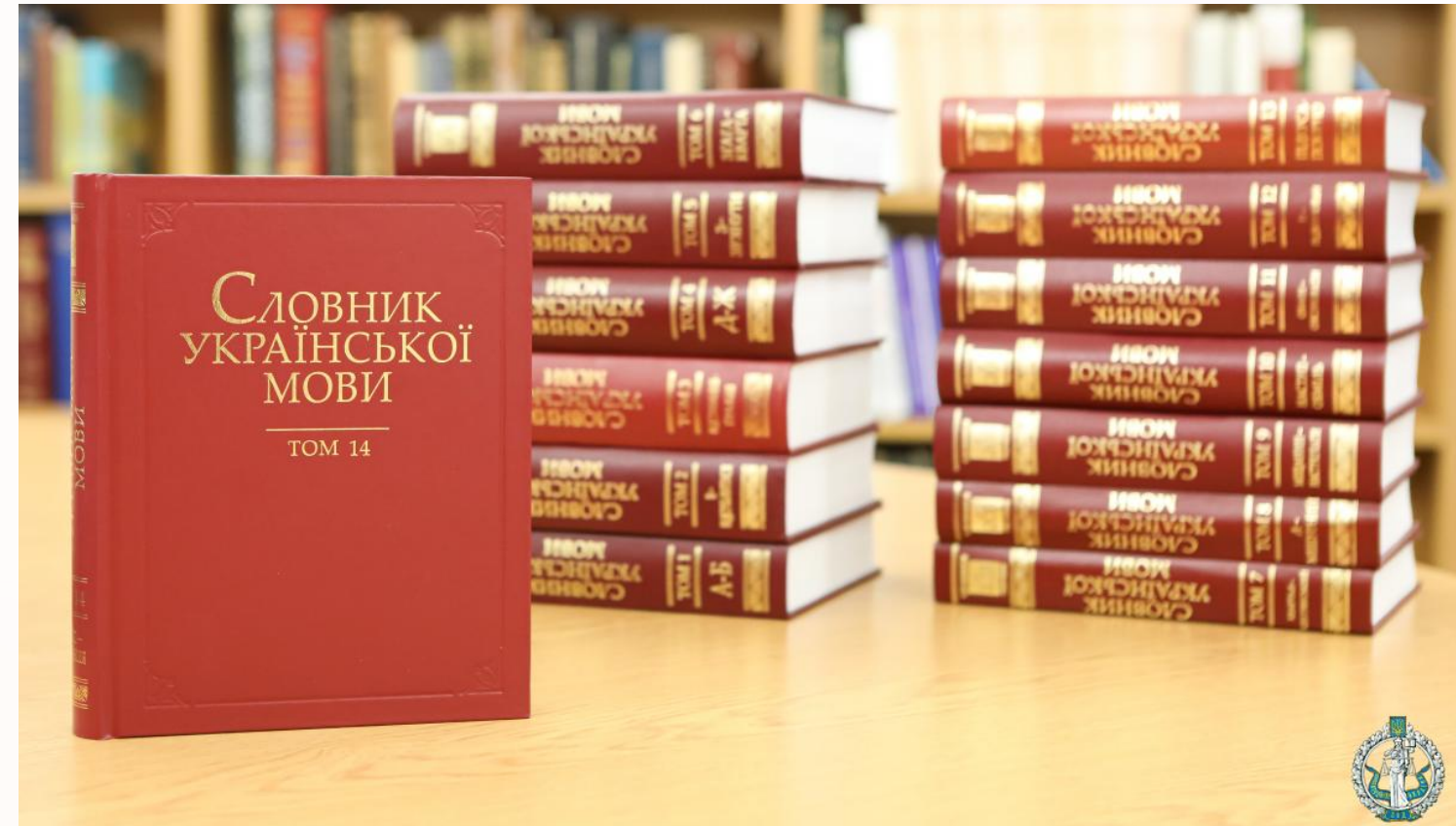
Інфінітиви

Зазвичай закінчуються наголосом на останньому складі: *на́вє́сті, відне́сті.*

Винятки та подвійний наголос

- **Подвійний наголос:** деякі слова дозволяють два нормативних наголоси, що є особливістю української мови. Наприклад: *ба́йду́же* — *байду́же*, *ма́буť-мабу́ть*.
- **Поширені винятки:** ыснують слова, наголос у яких не підпадає під загальні правила і які потрібно запам'ятовувати. Серед них: *асиметрія*, *борóдавка*, *бюлетéнь*, *вимóга*, *дочка́* (але *до́нька*).
- **Джерело:** для перевірки та уникнення помилок завжди рекомендується звертатися до словників.

Практичне значення наголосу

Ознака грамотності

Правильне наголошування слів свідчить про високий рівень культури мовлення та освіченості людини.

Зміна значення

Невірний наголос може кардинально змінити значення слова або зробити вислів зовсім незрозумілим для співрозмовника.

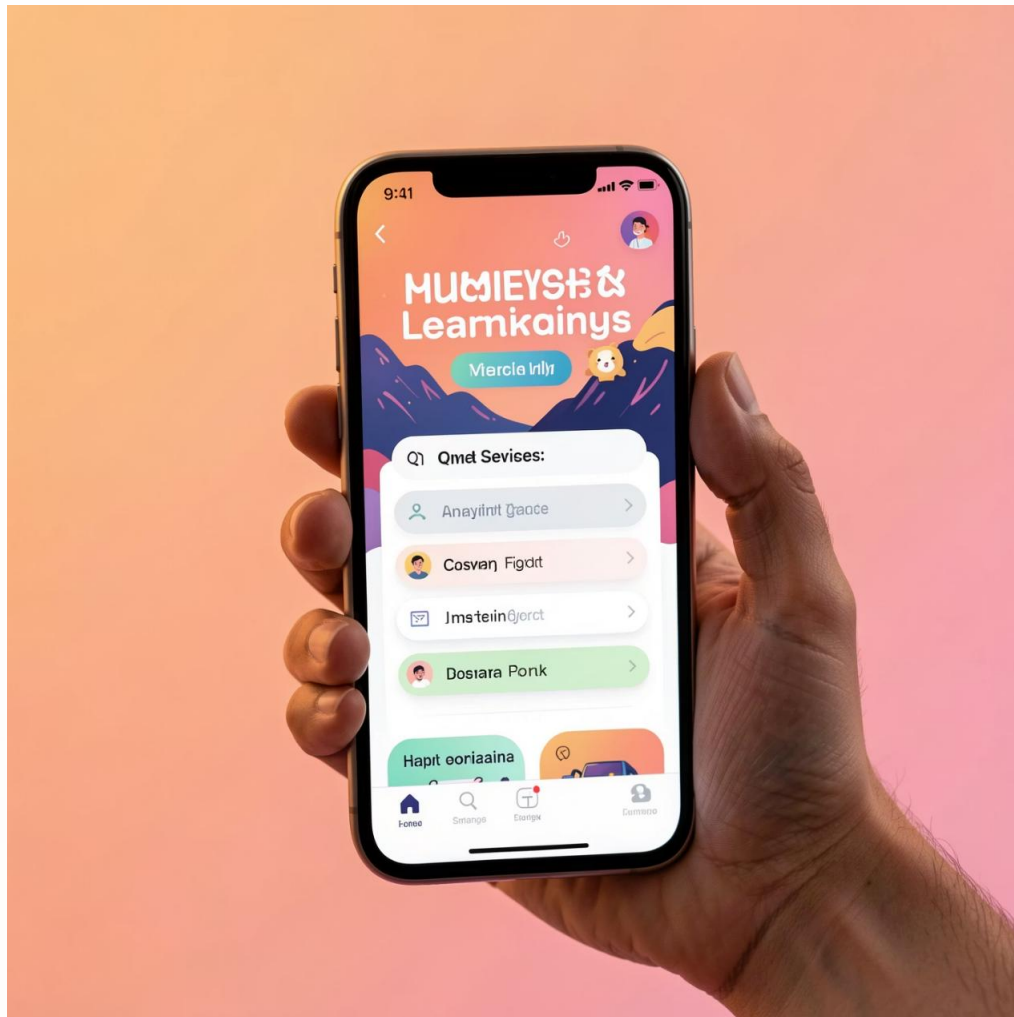

Підготовка до ЗНО/НМТ

Знання правил наголошування є обов'язковим компонентом і часто перевіряється на державних іспитах з української мови.

Корисні ресурси для вивчення наголосу

- **Онлайн-сервіси:** Використовуйте такі платформи, як [СЛОВНИК.ua](https://slovnik.ua), для автоматичної перевірки та розстановки наголосів у словах.
- **Орфоепічні словники:** Звертайтеся до друкованих або електронних орфоепічних словників та довідників, що містять актуальні норми наголошування.
- **Підготовка до ЗНО/НМТ:** Ознайомтеся з офіційними переліками слів із нормативним наголосом, які доступні на освітніх порталах, наприклад, [Освіта.ua](https://osvita.ua).

Висновок

Наголос — це не просто лінгвістичне правило, а ключовий елемент української мови, що впливає на її звучання, зміст та виразність.

Ретельне вивчення правил наголошування слів допоможе вам:

- Говорити правильно та впевнено.
- Уникати непорозумінь та помилок у спілкуванні.
- Підвищити свою мовну культуру.

